

TADEUSZ JASUDOWICZ

**Zagrożenie życia narodu
jako przesłanka wstępna derogacji zobowiązań
w dziedzinie praw człowieka**

Streszczenie

Dla określenia losu praw człowieka w sytuacjach ekstremalnych znajduje zastosowanie w traktatach mechanizm derogacji zobowiązań, a więc odstępstw od ich wymagalności w takich wyjątkowych sytuacjach. Kryterium wstępnym i podstawowym dopuszczalności kroków derogacyjnych jest zaistnienie wyjątkowego niebezpieczeństwa publicznego zagrażającego życiu narodu, o którym mowa w art. 4 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych i art. 15 ust. 1 Europejskiej Karty Praw Człowieka, a o którym tak kompetentnie pisała w 1997 r. profesor Anna Michalska. Ani konstytucje państw współczesnych, ani praktyka wprowadzania przez nie stanów nadzwyczajnych nie są pomocne w doprecyzowaniu tego kryterium; najczęściej w ogóle tym kryterium się nie posługują. Niestety, nie spotkamy go także ani w rozdziale XI Konstytucji RP „Stany nadzwyczajne”, ani w ustawach z 2002 r. stany te regulujących. W praktyce traktatowych organów kontrolnych (Komitet Praw Człowieka w systemie MPPOiP; Europejska Komisja i Trybunał Praw Człowieka w systemie EKPC) niewątpliwych i bezdyskusyjnych wskazań również nie znajdziemy. Pojęcie „narodu” odnoszone jest do społeczeństwa jako całości i ma się kojarzyć z jego fizycznym przetrwaniem (*survival*). Zdaniem autora artykułu nie jest to podejście właściwe, jako że chodzi i musi chodzić o „naród żywy”, naród skutecznie korzystający z należnych mu praw. Zniewolenie narodu, jego podporządkowanie, wyeliminowanie szans jego samostanowienia – dalekie od jego eksterminacji – zdecydowanie może spełnić wymagania kryterium zagrożenia życia narodu. Studium prawa konstytucyjnego (naród-suweren) i prawa międzynarodowego (zasada i prawo do samostanowienia narodu) jednoznacznie tezę tę potwierdza.

Słowa kluczowe: derogacja – zagrożenie życia narodu – społeczeństwo – naród-suweren – samostanowienie